

דיני צירוף למנין ע"י מרפסות

א. כאשר עומדים חמשה ברשות אחת וחמשה ברשות אחרת, ורואים אלו את אלו, ואפי' מקצתן רואין אלו את אלו הרי הם מצטרפים למנין. [שו"ע סימן נ"ה סעיף י"ד¹, ומקורו ע"י ב"י דהוא מרב האי גאון המובא באורחות חיים. והמג"א והגר"א והפוסקים כתבו מקור לזה מהרשב"א בשו"ת ח"א צ"ו, שדימה זאת לזימון. ע"י סי' קצ"ה שמבואר שם שמצטרפים ב' חבורות אפילו לענין זימון בעשרה, ע"י שמקצתן רואין אלו את אלו, וע"י מ"ב דיש מהאחרונים שחולקים על עיקר הדימוי לזימון]. וכך נוקט לדינא ולמעשה במ"ב ס"ק נ"ב ובאה"ל סי"ג יעו"ש דכתב ד"יותר טוב אם בנקל הוא לירד לביהכ"נ", ובבאה"ל על סי"ג כתב "לכתחילה יותר טוב להחמיר", ולשונות אלו מורים שפסק מעיקר הדין לקולא², וא"כ במצבינו עתה, כן ראוי לעשות 'לכתחילה', ואף לענין חזרת הש"ץ ברכת כהנים, וקריאת התורה, וכן הוראת רוב הרבנים³.

ב. דבר מצוי שישנם ג' מרפסות ומרפסת א' רואה את ב' ואינה רואה את ג', יש לדון האם סגי במה שא' רואים את ב' שהרי ב' רואים את ג'. והנה בשו"ע (קצ"ה ס"א) נפסק [לגבי זימון] דמהני מקצתן רואין אלו את אלו, אמנם אפשר שהתם איירי בב' חבורות בשני מקומות בלבד הבאות להצטרף, ולכך לענין 'צירוף ראיה' של מקצת חבורה סגי לצרף את חבורה א' עם חבורה ב', אבל כאשר אין רואים אפי' את מקצת מהחבורה, מהכ"ת שאפשר להם להצטרף ע"י אמצעי שרואה אותם ורואה את ג', וכן שמעתי מהגרש"צ שליט"א והוכיח כן מהשעה"צ קצ"ה ס"ק ו' יעו"ש⁴, ולכך אמר למעשה דבעינן שבמרפסת האמצעית שרואה אלו את אלו יעמוד הש"ץ, ואז מהני כמש"כ שעה"צ שם לענין זימון ולכא' יש להקיש וללמוד משם לש"ץ, אמנם שמעתי כמה פקפוקים בזה.

ג. הנה גדר 'רואים זה את זה' צ"ע, האם צריכים לראות בפועל, והנה בשו"ע סעיף י"ד כתב 'זמרא להם פניו' וכי באמת יש דין שלפני תחילת שמו"ע יביטו ויראו זא"ז, ובשו"ע הרב סימן קצ"ה ס"ג כתב דסגי באפשרות לראות⁵, וכ"כ שם באשל אברהם (בוטשאטש) וז"ל אודות רואים זה את זה להצטרפות, י"ל דאין צריך לראות זה את זה בפועל, וגם כשלא ראו זה את זה כלל, כיון שהיה אפשר להם לראות זה את זה מצטרפים. וגם כשממקום שסועד

---

¹ כן ביארו את דבריו, המג"א והפר"ח והגר"א הפמ"ג והמשנ"ב. והאחרונים החולקים על צירוף ראיה (הו"ד בשע"ת סקט"ו) מבארים דמיירי במכניס את ראשו דרך החלון לתוך הביכ"נ, ולכא' הוא דוחק בלשון ואוקימתא שהיתה צריכה להתפרש בשו"ע.

² ואף שבסקנ"ז כתב "ובמקום הדחק אפשר שיש להקל", משמע דלא פסיקא ליה כ"כ, בכדי שלא תהיה סתירה בדבריו, מוכרחים לומר דכתב כן רק משום שהעדיף שיחמירו להצטרף יחד אם אפשר, אבל ודאי שהמסקנא הסופית של המשנ"ב בכל שלושת המקומות הנ"ל היא דאם א"א להצטרף יחד דמהני ראיה. וגם המחז"ב שהובא בשע"ת (נ"ה סקט"ו) כתב סברא דבמקום שא"א להצטרף יחד משום ששומרים מעיפוש אויר יש יותר סברא שיצטרפו יעו"ש, וכן בשו"ע הרב פסק בפשיטות שמצטרפים.

³ ואף שפירסמו את דברי הגרש"צ שצ"ע סתירת דברי המ"ב, ומכח זה הורה דלגבי קדיש וקדושה ודאי מהני צירוף, אבל לגבי ברכה שבעלמא אמרינן סב"ל צריך עיון אם אפשר לברך בכח זה. כבר הובהרה דעתו דודאי אפשר לסמוך על פשטות המ"ב [ורק כשנתן הוראה לציבור לא רצה לקחת אחריות ולכך אמר הנ"ל], וגם אני דנתי לפניו לגבי ברכות העולה להתורה כמה צדדים לכאן ולכאן [ע"י לק'], ולא העלה צד שעדיף כבר לקרוא בלי ברכה.

⁴ ובאשל אברהם [בוטשאטש] בסימן קצ"ה מתבאר דמהני מה שרואה את הרואה אפי' אינו ש"ץ.

⁵ וע"י אור שמח פ"ה מברכות שאם כ"א אוכל במקום אחר והפכו פניהם זה מזה אינם מצטרפים מדין ראיה, וצ"ע.

שם אינו רואה, 'רק יכול לנטות משם ראשו ועיניו' ואז יוכל לראות ממקום סעודתו, ג"כ מצטרפים עכ"ל, ומתבאר דא"צ ראייה 'בפועל' אלא סגי 'באפשרות' לראות' וכן הוא הפשטות.

ועוד נראה דא"צ שיראה דוקא את פניהם, ובהרבה אופנים פני המתפללים לכיון המקדש, וא"א לראות אלא את אחוריהם, והיינו דגם אין אפשרות לראות את פניהם, אבל סגי בראיית אחוריהם נמי ועי' ערוה"ש⁶ צ"ע.

ד. צירוף מרפסות הבנין הסמוך. הנה הפוסקים השוו דין צרוף לזימון, ובסימן קצ"ה כתב השו"ע דאם שביל הרבים מפסיק ביניהם אין מצטרפין, ועיי"ש במ"ב בשם הט"ז, דה"ה שביל היחיד, וא"כ א"א לצרף עשרה מבנין סמוך, כאשר שביל וכ"ש כביש וכדו' מפסיק ביניהם. אמנם מסברא נראה דשביל מפסיק היינו דוקא שהשביל נמצא ביניהם, אבל אם הוא יעמוד על השביל ורואים אותו, והוא רואה אותם שפיר מצטרף, ולכאוי' פשוט כן לדינא ולמעשה⁷.

ועוד נראה מסברא דאם השביל הוא 'משמש' לרשויות ולאנשים הבאים להצטרף, כגון שביל הכניסה לבנין, הרי שמסברא לא שייך שהוא 'מפסיק', דדוקא שביל שאין לו שייכות לרשויות הבאות להצטרף, אלא הוא מקום מעבר בין הרשויות, וכגון כביש או מעבר שנועד כשביל שרות אף לרחוב הסמוך⁸, שבכה"ג הרי הוא מפסיק. וכן אמרו לי כמה בעלי הוראה, נוכ"כ הגר"י זילברשטיין גבי שביל של בית הקברות דאפשר לצרף למנין אנשים שנמצאים במקום אחר בביה"ק אי רואים אותם, ואין השביל מפסיק כי אדרבה שביל זה נועד לשמש את הבאים לבית הקברות, ובכל זה לא נמצאו דברים מפורשים, וצריך להכריע בסברא וצ"ע.

ה. כאשר בבנין א' כבר יש עשרה מצורפים יש לדון האם מהני אף לבנין שכנגד שיש ביניהם שביל המפסיק. הנה לגבי דבר שבקדושה ודאי אפשר ומחוייבים לענות, וכמש"כ בשו"ע נ"ה סעיף כ' ובמ"ב הביא שם דברי הראשונים "דאפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה".

אמנם להחשב 'תפילה בציבור' מבואר שם שאם הוא במקום אחר, אזי בכה"ג אין כאן צירוף ולא נחשב תפילה בציבור. ועי' בשערי תשובה על סעיף י"ג שהביא בשם ספר מלכי בקדוש, "דמי שביתו אחורי בית הכנסת וביניהם חלון קטן ששומע משם כל מה שאומרים, המתפלל שם חשיב מתפלל עם הציבור". וא"כ לכאוי' ה"ה ברואין ורה"ר

⁶ וז"ל [בסימן נ"ה] מי שעומד אחורי בהכ"נ וביניהם חלון אפילו גבוה כמה קומות אפילו אינו רחב ארבע ומראה להם פניו מצטרף עמהם לעשרה עכ"ל כן הביא בספרו הגדול בשם גאון ע"ש, וס"ל דראיית הפנים בענין זה הוי ככל הגוף ואפשר דכיון דכל בי עשרה שכינתא שריא ועיקר השראת השכינה היא על הפנים כדכתיב [שמות לד, כט] כי קרן עור פניו, עכ"ל. וא"כ נראה מדבריו כדברינו, דהרי כל מה דהוצרך למעלת הפנים היא כאשר גופו ברשותו ואין רואים אלא את פניו אבל אי רואה חלק גדול מגופו מאחוריו א"כ גם יהני, וצ"ע, וכן יש לדון לפי המבואר לעיל באחרונים דסגי באפשרות לראות א"כ סגי באפשרות של המתפללים לראות [אמנם בשו"ע הרב איירי על היושב במפתן שהוא מצרף ונחשב רואה אלו את אלו ובידו להסתובב ולראות אבל בלא"ה צ"ע] ויותר נראה דאין דין דוקא ראיית פנים וכמש"נ.

⁷ ואולי אפשר דעי"ז מצרף הוא את כל העומדים במרפסות הבנין, דהשביל כבר אינו מפסיק דאדרבה השביל גם מצורף ע"י המתפלל שם שרואים אותו, ולדינא צ"ע בזה.

⁸ שמקור הדין ששביל היחיד מפסיק, נלמד מהלכות 'פאה', ששביל היחיד העובר באמצע שדה, מפסיק לפאה וצריך ליתן פאה לכל צד וצד, ויעויין בפירוש המשניות לרמב"ם (פאה פרק ב משנה א) 'שיהיה דרך בין שתי השדות אם לאיש אחד שעובר משם לגנו או לשדהו'.

מפסקת, אמנם ברדב"ז סימן תר"נ חולק ע"ז. וכן מתבאר לדינא במ"ב ס"ק נ"ח⁹. וא"כ אין לן מקור דיהני צרוף כשיש רשות הרבים או שביל שמפסיק אע"פ שרואים זא"ז, ויצטרכו היחידים לרדת ולהיות על השביל המפסיק ע"י לעיל אות ד' [כמובן באופן שלא יהא שם התקהלות אסורה].

אמנם הגרש"צ חידש בזה חידוש גדול לדון שאין רה"ר מפסקת לענין תפילה ואפי' להצטרף לעשרה, [ע"י שע"ת על סעיף י"ד מש"כ שם וגם מעבר לרבים]¹⁰, אמנם ע"י פמ"ג סי' נ"ה דמבואר לא כן, עוד יש לדון סברא להקל, ברחובות שהם 'כמבוי סתום' שעיקר ענינם כחניה לבנין, דאפשר לומר שם את הסברא הנ"ל כמתבאר לעיל אות ד'.

ולמעשה לכאור' ראוי להתפלל היכן שמכוין יותר בתפילתו, ואם במרפסת ביתו הוא מכוי' יותר מאשר למטה ברחוב, לכאור' ראוי שיתפלל בביתו עם הציבור שבמרפסות שכנגד [אמנם לא יגיד משם קדיש ולא יאמר ברכת כהנים, אך לענות ודאי שיכול לענות על כל דבר שבקדושה וכן לכמה צדדים נחשב תפילה בציבור ע"י לעיל].

ו. קריאת התורה. מצוי שבמרפסת שבה נמצא הס"ת אין ז' קרואים, ולפעמים גם אין ג' קרואים. והנה בשו"ע קמ"ג ס"ה כתב דבגוונא שאין אפשרות שיעלו לתורה ז' קרואים, יעלה אותו אדם כמה פעמים כמנין העלויות שבאותו יום, וע"י שם במ"ב דהמחבר אזיל לטעמיה דס"ל דסומא אינו עולה, כי נוקט דאי העולה לתורה לא קורא עם הבעל קורא הרי זה ברכה לבטלה [קל"ט ב' וסימן ק"מ ס"ב]. אבל לדידן דקיי"ל בסימן קל"ט ס"ג דבדיעבד מעלים גם מי שאינו יכול לקרוא, א"כ בפשטות לא משכח"ל הנ"ל שאין מי שיעלה.

והנה במצב אליו נקלענו התחדש שיש אופן של קרה"ת שאין מי שיעלה, ויש לדון האם נעשה כשיטת השו"ע שבאותה מרפסת יעלו ויחזרו ויעלו. אמנם לכאור' כיון שכתב המ"ב שם, דלדידן שסומא עולה, עדיף שיעלה סומא אע"פ שאינו קורא, א"כ ה"ה הכא עדיף שאדם ממרפסת אחרת יברך ברכות התורה דאע"פ שאינו קורא, עדיף הוא מאשר שמי שכבר עלה יחזור ויעלה. ונחלקו בזה כמה בעלי הוראה, ואמר לי הגרש"צ שליט"א דיש לדון דאדם ממרפסת אחרת גרע מסומא, דחז"ל לא תיקנו ברכה אלא ב'עולה לתורה', ואדם שמברך ממרחק אינו בגדר 'עולה לתורה', ואמר לי שאין לו ראיות לזה, ואינו יכול להכריע בזה¹¹. ולמעשה במקום שחלק מהמנין

⁹ עיי"ש ברדב"ז דדוקא בעומד באיסקופא אמרינן דאם כבר יש מנין נחשב תפילה בציבור. וע"י במ"ב ס"ק נ"ח שהביא את דבריו לגבי הנמצא בחדר סמוך לבהכנ"ס שא"א להכנס אליו אלא דרך בהכנ"ס, אלמא בלא"ה אין סברא לומר דכיון שכבר יש מנין נחשב לתפילה בציבור.

¹⁰ ודן להוכיח מזה דלגבי ענין זה של רה"ר המפסקת לא מדמים צירוף לתפילה לזימון, כמו שמצינו בכ"ד שלצירוף לזימון בעינן טפי צרוף עכ"ד, ובאמת יש להוסיף בזה דמקור השו"ע בסעיף י"ד הוא מהאורחות חיים בשם רב האי גאון ששם כתב דמהני צירוף לראיה ולא הזכיר כלל ענין זימון.

¹¹ ובאמת נראה דבעינן שיהא בשם "עולה לתורה" דהרי מעיקרא דדינא העולה הוא הקורא וגם כשאמרו שאינו צריך לקרות מ"מ לא שינו כל צורת התקנה, וע"י בלבוש סימן קמ"א "נוהגין שהגבאי או הקונה המצות עומד אצל ס"ת וזה נקרא סגן כדי שיהיה ג' היינו שהסגן הוא כביכול במקום הש"י שהוא מצוה לקרות לכל מי שירצה והקורא הוא הסרסור במקום משה והעולה הוא המקבל במקום כל ישראל ובשליחותם והו"ד במ"ב שם ס"ק ט"ז והוסיף שם דבאמת זהו מנהג הקדמונים שיהיו שלשה עומדים אצל ס"ת כמו שכתוב במסכת סופרים פ"ד ה"ד, ואע"פ שודאי אין דין זה מעכב אבל שמעינן מהתם את המהות של 'עולה לתורה', ומדודי הגר"ש פוברסקי שמעתי ראייה מדברי הטור סימן קמ"ג דכתב וז"ל תניא בתוספתא בני הכנסת שאין להם מי שיקרא אלא אחד, עומד וקורא ויושב, וחוזר ועומד וקורא ויושב, אפי' ז' פעמים, וכתב א"א הרא"ש ש דזו התוספתא נשנית לפי המנהג הראשון שהיה ראשון מברך לפניו והאחרון לאחריה, לכך צריך לישב בכל פעם ופעם להכיר שהן ז' עכ"ל. הרי מוכח דהחפצא של

ספרדים הנוהגים ע"פ פסק השו"ע, ודאי עצה זו אינה שייכת. ועוד העירו דכל ענין סומא הרי הבאה"ל בסימן קמ"א מצדד דאינו אלא דיעבד גדול שהקילו משום כיסופא של הסומא, וכל זה לא שייך כאן. ובצירוף ספק הנ"ל, אי דומה לסומא, לכאוי יש לעשות בדברי השו"ע לעלות ולחזור ולעלות, דהרי זה ודאי טוב, ולא הזכירו הפוסקים מי שחולק בזה. [ורק דכתב המ"ב דלדין אין כזו מציאות שאין מי שיעלה דהרי גם מי שאינו יכול לקרוא יכול לעלות].

ז. מבואר בסימן רפ"ב ס"ה, דבגוונא הנ"ל שהנמצאים באותה מרפסת אינם יותר משבעה א"כ לא יקראו למפטיר ג' פסוקים בתורה, אלא יעלה השביעי להפטרה, ואת הקדיש יאמרו אחר ההפטרה, דהרי כל ענין הקדיש בין הקריאות הוא כדי להבדיל בין הז' למפטיר שאינו מהז', ואם שכחו ואמרו קדיש, בכה"ג צריכים לקרוא למפטיר ג' פסוקים בתורה, ואז עדיף שיעלו אחד שעלה לפני השביעי כמבואר במ"ב שם כל זה מפורש ברמ"א ובמ"ב שם והלכה זו אינה ידועה ויש לפרסמה¹².

[אמנם ביו"ט וכן בשבת חוה"מ שקריאת המפטיר היא קריאת קרבנות המוספין ודאי יעלה עוד פעם לתורה למפטיר לקריאת פרשה זו].

לעלות לתורה הוא לעמוד שם, ואל"כ אינו בכלל "עולה" וגם בזמנינו שכ"א מברך, מ"מ שמעינן מהתם דהמהות של 'עולה' הוא מה דנעמד ליד הספר תורה.

¹² וכן הורו עתה בעלי הוראה, ובאמת א"צ הסכמה לדבר המפורש במ"ב יעו"ש. והנה יש לברר טעם הדבר, דבשלמא אם השביעי יעלה, פשוט דא"צ לקרוא שוב בתורה, כי כל הטעם שקוראים בתורה הוא משום כבוד התורה והרי הוא כבר קרא, אבל אם יעלו את מי שעלה לפני זה צ"ב מ"ט לא יברך, ועיי' בלבוש דכתב דכל מי שכבר עלה יש סברא שלא להעלותו לקריאת מפטיר, דלמה יברך ברכות התורה פעמיים שלא לצורך וצ"ב. ועכ"פ כך מפורש שם, שכאשר כולם כבר עלו לא יקראו פסוקי מפטיר ולכא' הטעם שהענין ליתן עליה נפרדת למפטיר אינו חשוב כ"כ שנתיר לעלות ולחזור ולעלות [כמו שהתרנו בשביל קיום ז' קרואים]. ויש שרצו להשאיר אחד שלא יעלה לז' קרואים בשביל שיקרא המפטיר אלא יעלה אחר כמה פעמים, ולא נראה כיון שראוי להעלות לא נוכל להעלות ב' פעמים את אותו אדם אלא כאשר אין לפנינו מי שראוי להעלות.